

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Floremundi Raemundi V. Cl. Olim Consiliarii Regis
Galliarvm Ex Calviniano Catholici Synopsis Omnium hujus
temporis Controversiarum tam inter Lutheranos,
Calvinistas quam alios plurimos. Sive Historia ...**

Raemond, Florimond de

Coloniae Agrippinae, 1655

Cap. octavum. De Hulderico Zuinglio & Ioanne Oecolampadio Helvetici
Schismatis auctoribus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10880

quandā Alsterensem vocatū, non sine omni quodā, ut Lutherani dicunt, quod Muncerus in loco eiusdem nominis concionatus fuerat. Atqui iisdē recordari debebant, Lutherum quoque prima Ecclesiā suā lineamenta Alsteri duxisse. Basileam inde euocatus, concionatoris munere aliquādiu ibi functus est: quumq; die quodam concionē haberet, vidit magnā staturā hominem templum intrantem, & ad lacus Consulis confidentem (a) Finita concione Carolstadius quærit ex Consule quisnam vir ille esset insolitæ staturæ, qui iuxta ipsū confederet. Consule vero respondente, neminem à se visum; torus consternatus vnā cum Consule domū contredit. Aduenienti domestici narrant, magnæ staturæ hominem ædes ingressum, filium ipsius mediū arripuisse, & in altum eleuatum, sine vlla ratione in terram decidere permisisse, additis his verbis; Patri suo multam salutem diceret, quæ intra triduum esset visurus (b). Accedente ad reliquas animi & corporis miserias hac quoque consternatione, Carolstadius post triduum extremum vitæ diem clausit. Hunc quidem dæmonem fuisse, à quo, ut B. utus olim à malo suo genio, tamquam vadimonio ad mortem euocatus fuerit, dubiū non est. Et forsasse idem fuit à quo doctrinam illam accepisse se scribit (Luthero idem attestante) Christum verbis his, *Hoc est corpus meum*, non panem sed corpus suum quod mensæ assiltebat, denotasse. Tigurtini tamē Theologi, vt honori eius consulerēt, qui primus oculos ipsis aperuit ad cognoscendam veram de Cœna Domini doctrinam, honorifico eum testimonio ornatunt. Confessioni ipsorū infecto, quo aiunt, *quandiu apud ipsos fuerit Archidiaconi munere functus, honeste se, & vt Christianum deceat, gessisse, a bona cum gratia & venia Basileam inde se contulisse: toto vero eotempore nihil ipsorum Fidei contrarium docuisse. Hoc vero testimonium se ipsius persona non autem libris, qui sibi visi non sunt, impertire: credere etiam Basileenses idem de ipso testificaturos. Vides, opinor, quomodo Sacramentariorū schola multo ante Geneuensem sua data, suo cum absoluat calculo qui ab omnibus tamquam à maligno spiritu infusus, fuit condemnatus. Lutherani à diabolo eum strangulatum, neque hoc ipsos Calvinistas negare posse asseuerant, tot testium confessionibus, tot bonæ fidei scriptorum testimonijs, adeoq; ipsorū Basileensium Pastorum litteris confirmatum. Hic exitus fuit Carolstadij, qui omnibus formidabilem Lutherū primus lacessuit & aperto bello oppugnavit, qui altissimum Christianæ religionis myste-*

rium conuellere ac proculcare aggressus est, qui staturas confregit, qui sacerdotalis cœlibatus vinculum soluit: neque aliam nominis sui memoriam reliquit, quam quod plerisque nimis diu vixisse visus est. Superstitem habuit filium, Ioannē nomine, qui deserta patris hæresi, ad Catholicam Ecclesiā redijt, & quo tempore Concilium celebrabatur, Tridūci tuit. Sed iam ad alterū, eumq; multo deteriorē eiusdem sectæ conditorem transeo.

D E HVLDERICO ZVINGLIO,
Et Ioanne Oecolampadio, Helueticis
schismatis auctoribus.

CAPVT VIII.

ARGVMENTVM.

- I. *Huldericus Zuinglius nouus Euangelista apud Tigurinos.*
- II. *Eius de Cœna Domini doctrina, à Spiritu S. vt aiebat, accepta.*
- III. *Zuinglij fallacia.*
- IV. *De Spiritu qui Zuinglio apparuit.*
- V. *Lutheri, Zuinglij & aliorum Contentiones Sacramentaria.*
- VI. *Zuinglius à Luthero tamquam frater recipi petens, repulsam patitur.*
- VII. *Zuinglius Pelagianorum errorem renouat.*
- VIII. *Initium Zuinglianæ schismatis in Heluetia.*
- IX. *De Ioanne Oecolampadio Zuinglij symmysta.*
- X. *De eius morte: & quid de viroque senserit Lutherus.*

I. **D**Vm Lutherus & Carolstadius in Saxonia tumultuantur ac deliria sua spargūt, Huldericus Zuinglius, è milite Canonicus Constantiensis, in Heluetia somnia sua quoque cepit proponere. Et initio quidem ab Indulgentijs orsus est, vti Lutherus, sed mox ad peiora cum Carolstadio prolapsus est; à quo tamē in Sacramentaria re quo ad modum explicandi Verba Christi *Hoc est corpus meum* dissentiebat, etsi in eo conueniebat, quod (c) contra vnanimem totius Christianæ antiquitatis consensum realem corporis Iesu Christi in Cœna præsentiam negaret: ac postea cum eo colloquutus, perlectis eius libris, à sententia Lutheri quam

Q 3

a Alber. contra Carlstad. f. 1. b. f. 2. a. b Thom. Bozius tom. 2. de signis Ecclesie lib. 23. cap. 3. Lutherani in hist. conf. Aug. pag. 40. Bismare. in Vita Carlstad. Vid. Eras. Alb. conf. Carlst. Tom. 3. l. 1. pag. 88. c Hist. Conf. Aug. f. 41. Alber. loc. citato. d Gramin. us in vita sua, 117. Ioan. Sapidus in Epitaph. 8. distich. lit. x. 8. a.

quam hæcenus amplexus fuerat, discessit, suamque ad Carolstadij opinionem proprius aliquanto accommodauit, ut in libro suo, De Eucharistia ipse fatetur. Annum hunc qui fuit MDXXV. (a) tamquam infortunatum ipsi Lutherani detestantur, ut in quo Sacramentarium secta ita prodijt, in apertum ut professionis suæ tutum locum & sedem cõperit obrinere, quem in Carolstadio vago non potuerat habere. Inuerunt ad rem eam Anabaptistarum tumultus, seditiosa rusticorum plebs cæsa, & Iubilæum à Papa promulgatum. Porto Zynglius ne aliorum sectator potius quam nouæ sectæ conditor videretur, (b) Tigurinis persuasit, nec Lutherum nec Carolstadium veram articuli de Cœna Domini intelligentiam habere, hunc ræmæ ab ea propius aliquanto abesse: à se autem vno huius tantum mysterij veritatem erutam esse & patefactam. Idem de Carolstadij doctrina sententiam rogatus, auctor fuit ut librorum eius lectio nemini interdiceretur, *ut cui nec animus nec arma, sed dexteritas tantum hys utendi desuerit.* (c) Aliquem veritatis gustum habuisse, sed figuram qua Corporis sui perceptionem Christus inuoluerit, accommodare nesciuisse. A Luthero idem initio suorum Operum protestatur nihil se didicisse, sed Euangeliolum prius etiam quam Lutheri nomen audijisset, prædicasse: hoc modo magistri auctoritatem defugiens, à quo honorifico *Fortis Athleta Iesu Christi* titulo fuerat ornatus. Tantum ei placebant omnes, qui cum Catholica Ecclesia diuortium fecissent.

Fuit vero Zynglius, (e) quo tempore contra Ecclesiam rebellare cõpit, Canonicus Constantiensis; sed carnis libidine de qua explenda uicè, ut ipse fatetur, cogitabat, victus, venditis Ecclesiasticis beneficijs vxorem duxit. Cum aliquot annis diu in fœdissimo concubinato uixisset. (f) Initio quidem ab omni disputatione contra articulum de Cœna Domini abstinebat, ac figuram illam, (g) pro qua postea tamquam pro aris & focis pugnavit, occultabat: cõibatam tantum sacerdotum & Indulgentias oppugnabat, Lutheri exemplo, quâuis Heidelbergenses Zynglium nondum audito Lutheri nomine, tam voce quam stilo Indulgentias oppugnasse affirmant, (h) ut scilicet demonstrant ab eodem spiritu quo in Saxonia Lutherum, Zynglium in Heluetia fuisse incitatum, cauendo, ut solent Filij superbiæ, ne ab alio didicisse, sed suo ingenio quicquid id demum sit attigisse videntur, Sed siue id ita sit, ut Heidelbergenses asse-

runt, siue iecus, parum refert, opinioni aduersæ certe non deerunt argumenta, uti illud quod credibile non sit, quæ tum toti Orbi nota fuere de Lutheri Indulgentiarum lite, solum Zynglium ignorasse.

II. Zynglius igitur tam realis, quæ in Catholica docetur Ecclesia, Præsentis, per Transsubstantiationem id est conuersionem panis & vini; quam Lutherana Impanationis & Inuinationis, ut ita dicam, oblitus, idem fere quod Carolstadius docere cõpit, nimirum Corpus Christi nec sub speciebus panis, nec cum pane esse posse, (i) sed panem figuram esse absentis corporis, nec distribui aliud quam verum panem & naturale vinum. Hæc tota substantia doctrinæ Zynglianæ de cœna, de qua merito exclames. O profundam & supernaturalem plenam inauditi mysterij doctrinam! *Panem esse & manere panem; & vinum esse & manere vinum. Panem manducari & vinum bibi &c.* idque cum phantasia quadam, vel memoria, quod Christus Dominus in ultima cœna etiã manducavit ipse dederit; manducandum panem ac bibendum vinum, ac postea sit mortuus pro hominũ salute. Quæ suppositione in suo cerebro facta, sine omni auctoritate ab Apostolis acceptã, pergit & Sacramentum Eucharistiæ &c. definiat, *nihil aliud esse quam sanctam & diuinam quandam populi in Ecclesia Dei gratiarum actionem pro passione & morte Iesu Christi, quæ audientes si interrogent, quomodo Christus id quod tradebat discipulis suis, tradendo panem ac vinum asseuerare potuerit.* Hæc esse corpus suum, respondet Zynglius; *Panẽ ideo vocari corpus Domini, quod illum manducãdo in memoriam reducatur passio eius & mors, perinde ac si manducando pisa, & cogitando de ouis, dicamur mãducare pullos gallinarum.* Itaque plurimam in hoc Sacramento, Homo ille effixit figuram, nescio cuius Rhetoricæ, *panem ideo appellari Corpus Domini, quod passio eius & mors tum in memoriam nobis reducatur.* Hinc vero figuram ille non minus, quam ceteri, fluctuans, quinque aut

a Hist. Confess. Augustana. b Zyngl. Tom. 2. fol. 243. in subsidio. de Eucharist. & fol. 153. b. c Pencer. in Var. histor. de Melancht. fol. 11. d Tom. 1. art. 18. e Pantaleon. in præsap. Vir. Illustr. in Zyngl. f Mycon. in Vita Zyngl. g Zyngl. in subsid. Euch. art. 15. h Adm. Christ. fol. 217. i Bis. in Vita Carlstad. Lauather. in princ. hist. Sacramentario.

sex diuersis modis velut iterum transfiguratur & explicat. Corpus enim aliquando sumit pro *Natura humana*, dicens. (a) Saluatorem corpus suum verum appellare cibum, non tamen carnem; sed naturam humanam intelligere quæ carnem assumit. Sed aliam ex eodem libro eiusdem interpretationem accipe. Air in hac actione *Saluatorem Carnis* voce uti, sed *Spiritum* intelligere, suam nempe diuinitatem: hoc modo in Apollinacitarum errorem incidens, humanam animam seu spiritum in Christo negantium, eiusque diuinitatem substituentium in animæ locum. Postea Sacramentalia hæc verba alium in sensum detorqueat, *Corpus pro morte & passione Saluatoris interpretans*: quam interpretationem ait sequentibus verbis confirmari, *Quod pro vobis tradetur*. Itaque ad Lutherum quoque scripsit, omnem hunc actum nihil aliud sibi videri quam mortis Saluatoris nostri commemorationem. Quasi si quis alicuius rei memoriæ edere possit, id quæ animæ & non corporis, cuius est accipere & edere, sit actio. (b) Explosa ergo corporali manducatione, dicit *Panem & Carnem*, de quibus Saluator loquitur, nihil aliud esse quam fidem, nec corpus ore, sed spiritum percipis; vero in te ipsum Iesu Christi corpore ad dexteram Dei Patris in cælis manente, seque animæ tantum per fidem insinuante. Sic Zuinglius cum figura sua vel potius plurimis in unam rem conuolutis figuris & tropis Rhetoricis, quales nulli habentus oratores agnouerunt, sed subailitas Sacramentariorum mundo induxit, ita ut qui induxerant se quid dicant, ipsi non intelligant. Verbo uno Zuinglius suo & nouo perceptionis modo delirabat, non memor eius quod à Cypriano multo meliori auctore dicitur. (b) *Panem quem Dominus discipulis porrexit, non figuram, sed naturam diuini verbi omnipotentia mutatum, carnem factum esse*. Theophylactus hæc in hanc præuidisse videtur, dicens: *Dominus non dixit, Panis quem dabo figura mea carnis est, sed, Caro mea est* Eoque recte credimus, *Panem ad prolationem verborum, mystica quadam benedictione & virtute Spiritus Sancti, in carnem Christi transmutari*. Si figura tantum sit, nihilo plus habemus quam ludæi; sicque ad umbratum seu figuratum sæculum relabemur. Deus ergo nos decepit, Corpus suum date se nobis dicens; & tamen nihil dans nisi figuram. Figuras ergo tantum Sacramentarij, quasi Chimæras aut umbras, manducant. Ideo hæc sententia Luthero quoque tam detestabilis visa est, vt ad Francofurtenses scribat, Vitam potius periculo exponendam, quàm sacramentum hoc è Zuingliani

cuiusquam manibus accipiendum esse. Audiens vero tot ineptias verborum illorum, *Hoc est corpus meum*, interpretationes, sine bile, quod mirum est, eas ita refutauit: *Illud rogamus Sacramentarios, inquiring, vt ne verborum illorum vllam probationem a nobis postulent. Quod si velint, postulent eam ab insensibilibus, qui septimum etatis annum attigerunt, & iam legere hæc verba in scholis didicerunt. Extant Biblia Hebraica, Græca & Latina. Monsrent ergo nobis in quibus scriptum sit, Hoc est signum mei corporis. Id si non possunt, taceant igitur, & scribendo tantisper cessent dum Biblia eiusmodi producantur, aut certis ac solidis rationibus probetur suam illam, veram esse interpretationem: ne toties illud usurpandum sit, Vbi est scriptura? si verba illa scriptura, Hoc est corpus meum, ipsis reclamare nolunt. Sic tunc Lutherus loquebatur. (eamque ob causam fortasse Zuinglius tam insigni falsimonia scripturam depiuarare non dubitauit.) Verum tamen Lutherus principia cum suis discipulis posuit, unde Sacramentarij sua dogmata hauserunt & confirmarunt. nam A. 1529. Pomeranus & Melächtho Theses suas blasphemias contra missam edidit & Lutherus Dominica aduentus, quæ fuit 3. Decemb. orationem habuit de summa blasphemia; id est canone Missæ, quæ typis confestim est vulgata. Si igitur ex Lutheri sententia, per consecrationem non fiat conversio panis in Christi corpus; utique panis qui erat subsistit, & is manducatur, si sumitur, non vero corpus Christi, quod ipsum est dogma Sacramentariorum, dicamus igitur Lutherum posuisse antecedens, vnde Sacramentarij deduxerunt consequens*

III. Quis vero credat, in quenquam hominem tantam audaciam cadere atque impudentiam, vt testamentum Saluatoris nostri eodem modo quo Zuinglius, corrumpere ausit? Mihi ipsi Lutheranus quidam, in Ducis Mainij comitatu, dum Castellonij muri quatantur, Testamentum nouum Germanica lingua in forma octaua Tiguri An. MDXXV. à Christophoro Froschouero impressum monstrauit; in quo textus omnium Euangelistarum vbi de Cæna Dominicæ institutione scribunt, (a) & verba hæc, *Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus*, ita Germanicè reddita erant, *Das bedeutet*

a In expos. de Euchar. b Lib. 1. Inst. de Cæna c Lib. de Cæna Domini & prima Inst. d In o. cap. Ioan & super Matth. e In Defens. de Cæna. Vide Sel. nec. contra Peuc. de Verb. 5. Cæna. & in Padag. Schlusself. lib. 4. contra Calvinist. Theolog. Alber. l. 4. histor. Carlstad. f. Becæ. Tit. 6. de Sacram. 4. 6. fol. 344.

meum Leib/ Dasz bedeuet mein Blut/ id est, Hoc significat corpus, Hic significat sanguinem meum. Quam tu, quæso, audaciam, quam fallitatem huic patem inuenies? Cardinalis Hosius in Tractatu de Hæresibus sui temporis, (a) testatur fuisse quosdam qui pro verbis, Hoc est corpus meum, substituerint. Hic est Verus meus: itemque alios, qui vinum & panem nihil prodesse dixerint; eoque sufficere vt Eucharistia interiore animi motu percipiatur. Laeus Polonus ita interpretatur, Hoc, id est, Hic actus Cœnæ est meum corpus. Non minus vero audacter, quem Lutherus, Rotmannus, Menno & Carolstadius, asseuerat Zuinglius, hanc doctrinam à Spiritu Sancto se accepisse. Certus, inquit, (b) sum, Doctrinam meam à Deo venisse, quam Dominus reuelante S. Spiritu & me Mundo voluit annunciari. At si hoc verum est, Zuingli, vnde fluctuatio illa tua, quæ passim in libris tuis apparet, & quam ipse etiam in libro De Vera & falsa Religione fateris? Alium quoque tum Zuinglius librum edidit, Subsidiū de Eucharistia inscriptum: Scriptaque sua omnia vernaculâ linguâ publicauit, vt nempe omnes Sacramentariam Theologiam addiscere possent. Quia vero non ignorabat opinionem suam à Luthero reprobari, in Præfatione eius libri ait, (c) esse quosdam ita inuidos, obstinatos & malignos, vt si videant veritatem ab alijs, quam ab ipsis annunciari, maledicere, calumniari, & tamquam furiosi insectari non cessent. Sed puteum inspiciamus, vnde nouus hic Democritus veritatem suæ doctrinæ hausit.

IV. Narrat ipse, sibi verborum illorum, Hoc est corpus meum, sensum expendenti spiritum apparuisse (ater an albus fuerit, nescire) qui nodum hunc ipsi soluerit, ac verum intellectum monstrarit. Hoc loco Ioachimus VVestphalus Luthcranus Sacramentariorum doctrinæ valde illudit, (d) vt potestali Monitore seu spiritu innixæ, de quo albus ater fuerit, nescitur. Schlüsselburgius vero, (e) Euentum monstrare ait, doctorem hunc Zuinglij, quem cognoscere non poterit, cacodæmonem fuisse. Ex hacigitur Zuinglij & maligni spiritus familiaritate ac velut coniugio Calvinismus fuit progeneratus. Et hanc ob causam fortè Lutherus Zuinglio dæmonis familiaritatem exprobat, vt Tigurini ipsi non dissentent. Sed ad confutandam eorum impudentiam qui hoc à Catholicis & Lutheranis in odium Zuinglij confectum esse aiunt, placet ipsius verba adscribere.

Quum vero, inquit, tredecima Aprilis lux appeteret Vera narro, adeoque vera, vt coitare volentem conscien-

tia cogat effundere quod Dominus impertijt, non ignorans quauis me contumeliosis risibus que exponam) cum, inquit, tredecima lux Aprilis mensis appeteret, visus sum mihi in somno multo cum radio denuo contendere cum aduersario scriba, sicque obmutuisse, vt quod verum scirem, negante lingua beneficium suum, proloqui non possem: qui me angores, vt solent nonnunquam fallaci illudere nocte (nihil enim altius quam somnium narramus, quod ad nos attinet; tamen si leue non sit quod per somnium didicimus gratiâ Dei, in cuius solius gloriâ ista prodimus) vehementer turbare videbatur. Ibi & τὸ τῆς αὐτῆς ὄψεως visus est monitor adesse. Ater fuerit an albus, nihil memini, somnium enim narro) qui diceret: Quin, igræ responde ei q̄ Exodi xxi. scribitur; Est enim Phate: hoc est, Transitus Domini. Protinus vt hoc phantasma visum est, simul expergesio, & de lecto exsilio, locum apud septuaginta vndique primum circumspectio; ac de eo coram tota concione pro virili edissero. Vide figuratiuum corporis Christi receptionem, incertum ab angelo an diabolo reuelatam. Quam bene putas (inquit VVestphalus in Apologia contra Caluinum) fundamento hoc fides nostra nitetur? Animarum nostrarum saluti nunquid bene prospectum erit, si somniatori credamus, cui Monitor apparuerit, quem ater an albus fuerit, ipse nescit? Eia vero: idamus ei, & credamus, verbum Est in S. scriptura accipiendum esse pro significat, & corpus pro simbolo corporis. Abite, abite cum somnijs vestris, & nigris Monitoribus; nos Dei filio auscultamus & credimus, de quo Pater ipse de caelo clamat, Hunc audite. (f) Memini me aliquando in horreo quodam vbi Calvinistæ conciones suas habebant, vidi se forte fortuna Zuinglij Opera mensæ imposta: quibus ego apertis, hunc ipsum locum Prædicanti ostendi, vbi diabolus Zuinglio apparuisse, & Corpus Christi in cœna nihil quam figuram esse corporis, reuelasse dicitur; vnde ille irâ & pudore vehementer fuit affectus. Ille bonum, ego malum fuisse angelum contendebam. Vbi cumque enim & quotiescumque in S. litteris angeli Patriarchis, Prophetis & fidelibus apparuisse dicuntur, ea forma semper apparuerunt, vt angelos Domini fuisse facile cognosci posset, neque de ipsis aut ipsorum

ma a-
a Hos lib 1. de hæres. ad Reg. Polon fol. 428. lit. n. n. 4. b Tom. 2. in Act. disp. Tigur. c Contra Luth. in præfat. d Apol. contra Caluin. e De Spiritu Zuingli. in præfat. Vlenberg. causs. 5. cap. 5. & causs. 21. cap. 21. pag. 75. 6. Zuing lib. Subsidi. Eucharistic. d. ij. b. D. iij. a. f Vide Schlüsselb. lib. 4. Append. Theol. Calvinist.

mandatis vllus scrupulus, in pietum animis; vt in Zuinglio, relinqueretur: vt in Genesi, Exodo, Esaiâ, s. Matthæo, & Actis Apostolorum videre est. Cœlestes illi nunciij numquam nigro aut tristia clugubri vestitu apparuerunt. Habitus hic tenebrarum spiritui conuenit, quem Zuinglius procul dubio vidit. Beza vt Zuinglium, qui seipsum hoc somnio denigravit, excollet, ait cum hoc scripsisset, somniumque representasse, magis animi quam veritatis defendendæ causâ. Ergone per ludum & iocum res tam seria tractari debet? Ergo cœlestes visiones per iocum & ludibrium fingere oportet? Ipse quidem Zuinglius satis monstrat quid tam Beza quam alij de ista re senserint, quum scribit propria conscientia victum celate hoc se non potuisse, tamen non ignoret quantis se contumelijs risibusque sit expositurus. (a) Serpebat nihilominus late hæresis Sacramentaria, quantumuis sese Lutherus illi æque ac Catholicis omni conatu opponeret, vocaretque perniciosos, & noxios, filios suos tenerimos, suasus fraterculos & aureos amicos, seditiosos spiritus & tales, qui nihil sciunt nisi à se didicissent, quisque sic à tergo se adorirentur uti Catholicis à fronte, porcos & canes, qui se lacerent, dum Sanctum & Margaritâ illis proijcit & c. Opposuerunt etiam sese Sacramentarij: Anno 1526. Lutherani prædicantes per Sueuiam, edito scripto, quod *Syngramma Suevicum* appellarunt, in quo verba Christi: *Hoc est corpus meum* ex Lutheri sensu intelligenda ostendebant, (b) & Sacramentarij Helueticum ducere Zvinglio illi *Anti Syngramma* Helueticum opposuerunt, (c) ei successit Liber Lutheri acerbus de verbis Christi *Hoc est corpus meum*, A. 1527. in eunte, (e) Hoc edito in castris Sacramentariorum ad arma conclamatum est libro alio amarulento in Lutherum edito, qui breui in agoniam morbumque incidit, ex quo recreatus Anno 1528. *Confessionem de Cæna Christi* typis emisit in Sacramentarios, (e) pugnatur acerbe.

V. Porro Landgravius, qui Lutheri doctrinæ ut cœlesti fauebat, veritusne ea per nouam hanc dissensionem detrimentum, aut certe impedimentum acciperet mense Iun. A. 1528. tam Lutherum quam Melanchthonem per litteras rogauit, vt cū Zuinglio sententiam communicare, ac coram conferre non grauentur, (f) sed vterque valde dubie respondit. Melanchthon quidem colloquium cum Oecolampadio sese non detrectare aiebat; cum Zuinglio vero vt conferat, operâ precium sibi non videri. Rem hanc non ita leuem esse, quum sententia hac valde pla-

ceat ijs qui diuina mysteria manu tangere, quod aiunt, & in tam altas res curiose inquirere voluerit. Lutherus quoque datis XXIII. Iunij ad Landgravium litteris, ait, *Se Lipsiensis disputationis exitu monitum, facile videre, Colloquium id sine illo fructu abiturum, ad quod tam hi quam illi præconceptas opiniones ac præiudicia allaturi sint, cum firmo nemini cedendi proposito. Zuinglium errare, se certo scire; Diaboli has artes esse, quibus ille malum multo deterius faciat. Non tamen prius destitit Landgravius quam ad Colloquium Marburgi esset conuentum. (g) Lutherum comitari sunt Melanchthon & Iustus Ionas; Zuinglium Oecolampadius, Bucerus & Hedio; quos duos ille per Argentoratum factio itinere ibique concione habita secum inde duxit. Venit quoque et Othander Norinbergâ, Brentius Hala Suevorum; Stephanus Agricola Augusta Vindelicorum. Catholicorum nemo accitus fuit, quoniam Melanchthon id suaderet, sed apud Landgravium Lutheri auctoritas valuit, qui vocari eos volebat. Disputatio habita fuit inter Lutherum & Oecolampadium, Zuinglium & Melanchthonem An. 1528. Octobri quod metus esset, ne è duorum illorum æque ferocum collisione tonitru aliquod exsisteret. Mira omnium inter se fuit in mensa & inter pocula humanitas; quamuis ambitione dogmatis sui tuendi neutra pars alteri cederet Zuinglio & locijs Lutherus exprobrabat quod Naturas in Christo ita separaret, vt ex vna persona duas faceret; quodque fratres Argentoratenses Iudaizarent. Pelagianismi quoque eos accusabat, vt qui de Peccato Originali, de Baptismo, de Iustificatione, de Ministerio, & alijs Fidei articulis minus recte sentirent ac docerent. Sic VVirtembergenses quoque Theologi Lutherani in scripto quodam ad Protestantem Principes aiunt, à diabolo hominem illum Zuinglium excitatum, vt non vnum solum,*

R

a Rhene in libr. de Ortu & prog. Calu b Tom. 3. Ien. pag. 284. c Vlenberg Vit. Luth. cap. 18. num. 1. c Lauather. Hist. Sacrament. pag. 6. d Tom. 3. Ien. p. 306 b Selnece. p. 34. Cochleus p. 188. Lanath. p. 12. Seidel p. 55. Vlenberg. Vit. Luth. cap. 18. num. 3. e Vlenberg. Vit. Luth. cap. 19. num. 4. f Auth. ibi. f Vlenberg. ibid. cap. 20. num. 2. g Selnece. histor. August. Confess. fol. 35. h Sur. com. histor. an. 129. fol. 170. lit. l. 3. Tom. 4. Ien. f. 466. Cochl. in AF. Luth. fol. 218. b. 1. Cythr. Chron. Sax. Pant. in vita Zuing. Miraus Chron. Ecclesiastico polit. fol. 1037. Vlenbergius vit. Luth. cap. 20. num. 1. 3. 4.

sed complures Fidei articulos labefactaret. At Zuinglius & Oecolampadius aiebant, ideo se venisse ut so- lam illam de Cœna Domini controuersiam disce- prarent; quod & factum est. Quibus vero argu- mentis Sacramentarij realem Corporis Christi præsentiam, quam Lutherus defendebat, oppug- nariant, ex Actis apparet. (a) Primum vero sumptum est è vers. 64. VI. cap. Euangelij S. Ioannis, *Spiritus est qui uiuificat, caro non prodest quicquam* ubi Christus dicit, manducationem Corporis sui esse spiritualem. Ergo, inferebant Sacramentarij, non nisi spiritualiter recipi posse. Secundo: Vnum corpus pluribus in locis simul esse non posse. Quum ergo Christi corpus in cœlo sit, ex symbo- lo Apostolico & c. scripturis, in altari esse non posse. Tertio ab Oecolampadio aliquam multa loca ex S. Augustini scriptis adducta sunt, quibus ille dicit, *Sacramenta signa esse, ut serpentem illum æneum in deserto, & c. cum igitur Cœna sit Sacra- mentum Corporis Domini, signum Corporis Christi sit, oportet. Ad hæc respondit Lutherus, quamuis apud S. Ioannem vers. 64. spiritualis manducationis fiat mentio, non tamen id obstarè quo minus S. Cœnæ institutio de corporali intel- ligi possit aut debeat, quæ spirituali nihil deroget, immo ad Cœnam quoque necessaria sit. Sacra- mentarij in Saluatoris illo dicto, *Caro non prodest quicquam*, magnum victoriæ momentum pone- bant: at Lutherus de Carne Christi id intelligen- dum esse negabat, (b) ut de qua ipse dicat, vers. 52. & c. *Caro enim uiuificat*: immo magnam blasphemiam esse aiebat, dicere, Carnem Christi non pro- desse quidquam, utpote qua data pro mundi uitâ, genus humanum redemptum est. Apud eundem Ioannem I. capite dicit: *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*. Versum 64. de nostrâ tantum na- turæ perfectione, qua caro Christi apprehen- debatur à Capharnaitis & c. incredulis man- ducanda, fustillatim, uti carne stauorum & Vitulo- rum, esse intelligendum, eo enim modo sumptam carnem Christi, non prodesse ad quicquam exi- mium, à Christo intentum, sed solum ad farciend- um ventrem. Si tamen de Christi quoque carne uita totaque simul sumenda etiam aliquo modo intelligendus sit versus ille 54. dicendum esse, Christi carnem Christianis nihil prodesse si absque fide percipiatur: tum enim esse ac si caro sine ani- ma, & quasi mortua farciatur. Nec tamen etiam hoc modo Zuinglij opinioni inde vllum præfidi-*

um peti posse, ut qui Corpus Christi in Sacramen- to esse neget quod in dicto casu nihilominus ad sit, sed non profit. Melancthon vero adamicum scribit, *Zuinglianos nihil aliud habere in ore quam hoc, Caro non prodest quicquam. Sed uero mortuum sese male quam hoc uel dicere, quod illi tanta peruenacia assen- rent & defendant*. Ad secundum argumentum Lu- therus paucis respondit, non esse e sensibus nostris de diuina omnipotentia iudicandum. Sed inter Zuinglium & Lutherum hæc de re acris fuit conten- tentio. Quomodo, aiebat Zuinglius, Deus ea cre- dendam præscripserit quæ comprehendi nullo mo- do aut ratione possunt? Ingens profecto miracu- lum fuerit, solo uerbo panem carnem fieri. Quis credat impium sacerdotem tantum posse? Luth- erus contra Dei omnipotentiam & Christianam humilitatem his & similibus argumentis oppone- bat, nostrum esse dicens etiam quæ magis uiden- tur incredibilia credere, ut quod Deus factus sit homo, & quod Deus & uerus homo, mortem pas- sus sit. Mirabile hoc mysterium non à sacerdotis dignitate, sed diuini uerbi omnipotentia depen- dere. Donatistarum hunc esse errorem Sacramen- torum vim in sacerdotum bonitate fundare. Sane ad hoc responsum obmutuisse Zuinglium, Acta testantur. 3. Ad loca ex Augustini scriptis pro- ducta quod attinet, Lutherus respondit, Sacra- menta quidem esse signa earum rerum quas signi- ficiant, uerbi gratia, Cœnam Domini (potius Mis- sam dixisset, si Catholicus fuisset Lutherus) signi- ficare, D. N. Iesum Christum per mortem suam pro peccatis nostris satisfecisse; simulque peccato- rum remissionem nobis *promittere & obsignare*, (procurare & efficere, Catholicè) non tamen inde sequi Corpus Christi in Cœna non esse. Hoc illi modo Scripturam & SS. Patrum auctoritatem pro sua quisque opinione allegabant; & quamuis lon- gissime inter se dissiderent, in neganda tamen at- que explodenda supernaturali illa Transubstan- tiatione mirifice congruebant. Sampsonicæ vul- pes, quod ea uox in SS. literis non exstaret. Sic Arius uocem illam *ὁμοούσιος*, siue, Consubstan-

a Vide Disput. ipsam an. eod. editam. & Synop- sin apud Vlenberg. *Vit. Luth. cap. 20. Luc. Osiand. cent. 26. histor. Eccles. cap. 10. libr. 2. fol. 134. fol. 137. & seq.* b *Luc. Osiand. loc. citato. Selmeck. loc. cit. su- pra. Peucer. tractatu. histor. de P. Melanch. fol. 14.*

etialis admittere noluit, tamquam S. Scripturæ & primæ Ecclesiæ ignotam Quem S. Athanasius Catholicorum causam agens, ita refutat, inquit: *In quo te vocabulum hoc offendit? An res, aut vox ipsa? Si res significata antiqua est, vocabuli nouitate offendi non debes. Ecclesia enim nouis rebus usa est, nec tamen res ipsas mutauit.* Idem nos dicere possumus incredulis illis, qui nomē hoc Transubstantiationis, ab Ecclesia, vt eo Sacramentarium error conuinceretur, & antiqua fides retineretur, vsu receptum, in SS. litteris monstrari sibi petunt. at quo animo? descendine? non certè, nam in Conuentu VVormatiensi quum Lutherus negaret Transubstantiationem hanc primitiuæ Ecclesiæ notam aut creditam fuisse. Cochleus ei ita occurrit. (a) *Quid ais, Luther? Antu, v. S. Ambrosij librum De Sacramentis legisit? Tum Lutherus, Legi, inquit, Verum Ambrosius non dicit Panem mutari, sed conuerti.* Ecce animum nolentem discere, sed evincere; ecce effugium non minus ineptum & ridiculum quam fallum! Ambrosius enim verbo Mutari etiam utitur. *Mutat, inquit, quando uult, instituta Natura, & quid est Trāssubstantiatio apud Catholicos aliud quam mutatio vel conuersio substantiæ panis & uini in corpus & sanguinem Christi, per habentem ad id potestatem ita enim definiunt Catholici, profitentes se aliud eo verbo & c. nolle intelligi, nec intelligere solere.* Nec Ambrosius tantum, sed Cyrillus quoque, S. Augustinus, Eusebius Emisenus, Gregorius Nyssenus Transubstantiationem hanc confirmant; quam uocem Lutherus à Thomistis confictam impudenter asseuerabat. Cui mox Cochleus os obrurauit, producto Lateranensi Concilio, sub Innocentio IV. ante D. Thomæ tempora celebrato. Nouorum nihilominus in Francia Euangelicorum Achilles (b) scribere non erubuit, Transubstantiationem non antiquorum à primis quingentis annis, sed nouorum, atque adeo eorum, quos quotidie uidemus, Patrū esse filiam, extremis his temporibus, tam doctrina quam moribus in Ecclesia plane corruptis naram. Omiram cæcitatem, vel obstinatam potius hæreticorum malitiam! qui si oculos aperirent, hanc eandem Transubstantiationem in Iustino Martyre, (c) Irenæo, (d) Tertulliano, (e) Origene, (f) Basilio, (g) Cyrillo, (h) Chrysostomo, (i) & Augustino, (k) facile essent uisuri. Sed ad Lutherum redeamus, Transubstantiationem quidem negantem, sed ita vt realem præsentiam defendat. Sed Zuingliani illud Lutherò recte obijcere poterant: Si

Corpus Christi realiter est in Sacramento, necesse est ut id fiat aut per motum localem seu loci mutationem, aut per nouam creationem, aut per conuersionem seu mutationē rei unius in aliam. At per motum localem id non fit, si quidem Saluator corpus suum discipulis porrigenis, locum non mutauit, sed corpus suum suis ipse manibus poriauit: iamq; etiam idem in cælu est, ad dexteram Dei Patris. Sed nec noua creatio hic locum habet. Toties enim quoties ad altare fit consecratio, noua fiet creatio, & sic nullum eorum corporum in altari Crucis fuisse sacrificatum Ergo necessario poterat dicere Zuinglianus, ad Papisticam Transubstantiationem est confugiendum, quam tu, Luther, ipse negas, unde tibi nulla relinquitur ratio exhibendi præsentem in cæna Christum. Post multam disceptationem, animorumque exulcerationem, Luthero vndiq; magnifice se inferente, & quod Zuinglius multis annis ædificasset vno momēto destrūcturū se mināte, discessum fuit ab hac disputatione, in qua sola Discordia & Ambitio præsidebant (l)

VII. Zuinglius lachrymis etiam (sed forte Crocodili) præsentem Landgrauio, vt Schlusfeldburgius & Brentius testantur, Lutherum & socios obrectatus est, vt tamquam frater ab ipsis agnosceretur ac reciperetur, quod cum nemine in hac terra pacem ac concordiam quam cum VVirebergensibus esse sibi mallet. (m) At Lutherus elata frōte ac verbis asperis, *Maledicta, inquit, sit talis concordia, qua Dei causa præiudicium aut damnū affert. Ite, ite, Vos habetis aliū spiritū quam nos.* Quæ uerba mirum est quam acerba Zuinglianis uisa sint, quibus Lutherus aduersarios uehementer à se exasperatos ipse gloriatur. Et sane non nisi mera hypocritis poterat in Sacramentarijs fraternitatem à Lutheranis exigere, cū eorundem in substantiali articulo doctrinā uti impiam damnarent. (n) Hinc Zuinglius postea sæpè conquestus fuit, Lutherum tam noxijs schismatis esse causam. *Diabolus, ait, per homines obstinatos nos tentat: qui ueritatem Cæne Dominica ab alijs quam à se productam indignantes, tam*

R 2

quam
a In Luthero Sept. cipite. b Philip. Morn. de Pless cap. 7 lib. 4. Instit. * libr de cap. babyl c Apol 2. d Lib 4. c. 24. e Lib. in Marc. f Lib. 8 cont Celsum g In Liturg. h Catech. 3 & 4. i Homil. 83. in Matth. k Serm 28. de uerb. Dom. Lib. 3 de Trin. &c. Vide Opus Catechisticum Canisij. Tabulam Chronolog. Gualtherij &c. l Sleidan. lib. 6. fol. 148. Lauather. histor. Sacr. fol. 15. 16. d. 3. Selnece. fol. 36. Schlusfeld. lib. 4. App. Theol. Calu. fol. 268. Osiand. ibid. m In pras. lib. de ue. & sal relig. n Vlenberg. Vit. Luth. cap. 20. num. 4.

quam furiosè multo magis quam ipsi Papista vociferantur. & asperius in nos inuehuntur: sed verè uterque æque nocens fuit, tumido animo in arenam prouecti. Et quamuis ad eos conciliandos Landgravius nihil intermitteret, frustra tamen id fuit, Deo iustè Conuentum hunc & Colloquium, quod ex utraque parte erat aduersus Dominum & Christum eius, (a) dissipare. Quin enim nouum morbi genus, quod sudor Anglicus vulgo dicebatur eo tempore Germaniam inuasisset, atque eo tempore in oppido gliscere cepisset, Noui illi Apostoli mortis metu quamprimum inde discesserunt. Consignatum tamen est prius scriptum, quoddam XIV Articulorum, in quos confeserant, utriusque partis subscriptione & nominibus 13. Octob. firmatum & obfirmatum, &c. (b) vt Charitas vtrinq; seruaretur, & à conuicijs abstineretur, donec verus verborum Saluatoris de S. Cœnæ mysterio sensus à Spiritu S. reuelaretur. Lutherus nihilominus aperte protestatus est, non fratrum sed hæreticorum loco eos se habiturum. Et quamuis Landgrauio promississet, nihil se contra eos moliturum, quamprimum tamen VVitebergam redijt, contra Zuinglianos alioque Sacramentarios calamum strinxit, ijs quæ de Colloquio illo falsò circumferbantur, offensus. (c) Peucerus Lutherum in sententia sua obstinate perstiterat, ne doctrinam suam erroris suspectam redderet. Ioannes à Lasco Polonus ad Regem suum scribens, affirmat, Lutherum palmam Zuinglio dare coactum. Sed Lutherus, istorum hominum consuetudinem esse, ait, calumniari & mendari: neque hoc vitium sibi in eis videri, vt qui diabolum habeant ductorem ac doctorem. Imo ipse Anno sequenti 1529. Coburgi agens litens ad Pæpiscopum Bremensem datis Disputationis Marpurgensis seriem suo modo recenset. (d) Nec Lutherus tantum, cuius fides suspecta esse poterat, sed Melanchthon quoque de eo colloquio sparsa à Sacramentarijs scripta inficiatur. Vide summam totius huius Colloquij paucis verbis conceptam, & IV. Operum Lutheri Tomo insertam, præfationem, vbi dicit: Lutherum in sententia permansisse, verum Corpus & sanguinem Iesu Christi esse in Cœnâ; nec aduersarios de sua cedere voluisse. Lutherum rogatum vt pro fratribus eos agnoscere vellet, respondisse, Pro fratribus eos se habere non posse: quorum damnat doctrinam. (e) Sed & in epistola ad Martinum Geslicium idem Melanchthon scribit, (f) Zuinglianos suæ Sacramentarium doctrinam in Colloquio Marpurgensi Anno M D XXIX. sibi satis

cognitam, vt qui eam à Christo non habeant. Puerili more eos Philo sophari: nec doctrinam istam diu subsistere posse. Sed ad magnum nostram Sacramentarium Atlantem redeamus.

VII. Zuinglius ille præter alios errores Nestorianismi quoque insimulatur. Voluit eum apud Ioannem, non Verbum caro factum esse, sed Verbum caro facta est, legendum esse; eo quod Deus in corpus mutari non possit; vt notat atque exprobrat ei Lutherus in libro De Concilijs. (f) Verum tamen ipse in Nestorij errorem incidit, (quum docuit, Humanam Iesu Christi naturam non esse omnipotentem, neque omnia seuisse aut cognuisse. (g) Zuinglius postea Anno M D XXXV. monitus errorem agnouit, ignorasse se prætexens, quod id dogma Nestorium habuisset assertorem, sed & Ephesini Concilij eam in rem decretam ab eodem aut ignorata, aut minus recte perspectam fuisse, inde apparet. Pelagianorum quoque hæresin Zuinglius sequutus est. (h) diceus; hominem sola virtute æternam sibi vitam impetrare posse, æque Catonem & Scipionem cœli adeptos, Aiebat idem, si sui arbitrij res esset, malles esse in eo loco & statu in quo sunt Socrates & Seneca, quam in eo quo sunt Pontifices Romani, Imperatores, & alij Principes Papista. Licet enim boni hi Philo sophi neque ex Verbo neque ex Sacramentis Deum cognouerint; omnibus tamen Dominicani & Franciscani sanctius ac religius vixisse. Quin idem Franciscum regem Francorum alloquens, ait, Eum in vita illa æterna Herculem, Theseum, Socratem, Aristidem, Numam, Camillum, Catones, Scipiones, & alias eiusmodi illustres animas visurum. Hinc magnus eius temporis vitæ exclamabat, viz contineri se quin dicat, Sancte Socrates, Ora pro nobis. (i) Zuinglij hunc Atheismum Lutherus acerbe perstrinxit, Ethnicum eum & Paganum appellans; ac Gualtherus eius generis, & discipuli, nec non tota Tigurina Ecclesia,

a Psal. 2. Act. 4. 26. b Vlenb. loc. cit. Hefius lib. 1. de Hæres. f. 429. Pomar. Chron. Sax. an. 19. Opemrus ibid. Spangenberg. Chron. Mansfeld. c Schlusfeld. lib. 2. f. 109. Hof. loc. cit. fol. 431. 00 2. d Selnec. li. Recit. fol. 241. 242. & Vlenberg. Vir. Lut. c. 2. num. 4. litteras exhibens. e Peucer. Trait. histor. de Melâ. fol. 13. f Lauarter. histor. Sacr. fol. 16. l. 4. g Lauather fol. 32. h Comment. in epist. ad Hebr. i Eras. Alber. libr. contra Carlstad. Zuingl. in epist. fol. 29. a. & seq. fol. 39. a. Basileæ apud Sebast. Henric. Petri. & Exposit. fidei Cath. ad Reg. Gallis. k Lauar. in hist. Sacram. fol. 26. an. 36. Bullin. in orthod. Conf.

elefia, ac Minister quoque Geneuenfis, Daniel Toffanus (a) nomine, qui contra Marbachium Lutheranum fcripfit, eius defenfionem fufceperunt: è quibus poftremus ille affirmare non erubuit, *Platonem, Numam, Scipionem & alios Paganorum virtute excellenti präditos, in numero effe electorum.* (b) Hanc Zuinglij tamen fententiam ipfe Oecolampadius reprobaui. Lutheranus vero quidam à Zuinglij calò ut nobis caueamus, facere monet, *ut in quo Hercules quoque hofpitiū habeat, terribili fua claua mituendus.*

VIII. Hoc modo Zuinglius, æque ac Lutherus olim Wormatiæ apud Comitiam & alibi, confelfus, uti putabat, confessionē bonam, fundauit gloriose feftam fuam, apud Helucios, Tigurinos præfertim, exorfam & fortius ex hoc tempore introduxit & ftabiluit, arcepta eadem, qua Lutherus occasione indulgentias fcilicet, quas Franciscanus quidam Mediolanenſis prædicabat, ac deinde facerdotum cœlibatum oppugnando; idemque ei quod Luthero accidit, ut fcilicet vno (c) articulo conuulfo, paulatim ceteros quoque labefactare inciperet, ac tandem non minus quam Lutherum fapere fe exiftimans, nouam fuo arbitrata ſibi religionem commiſceretur. Ad quam hæreſis Bertrami veteris hæretici ſcripta magnam ei dederunt occaſionē eorūq; miſſā copiā Albertū Brandeburgicū ad ſuas partes adiungere ſtudebat: (d) ſed maluit hic Lutherū q̄ Zuingliū ſequi. Zuinglio oppoſuit ſeſe ſed cū primis Ioannes Eckius, is enim An. 1526. viperam quali incuabulis aggreſſus 5. Maij Ingolſtadij edidit *proſodooyia* Zuinglij Germanicè inſcriptam *Falſche ohnwarhafftige vnd verführriſche lehr Ulrich Zwingel außgezogen auß des Ulrichs Schriſten* / eamque obrulit quatuor Episcopis Badenæ 16. die conuenturis in Comitium. exſtat libellus in bibliothecis. Eidem Zuinglio non minus quam Luthero fortiter Dominicani primi ſe oppoſuerunt. Episcopus Conſtantienſis vbi de Zuinglij conatibus accepit, miſſo Vicario ſuo Ioanne Fabro, Senatū Tigurinum monuit, vt ne in religionis negotio quidquam temere decideret, ſed totius cauſæ cognitionem Concilio quod iſtabat, permitteret (e) Zuinglius nihilominus ſomnia ſua de Sacramento aliaque commenta Tigurinis & alijs ita perſuaſit, vt, quamuis informis tum adhuc, Nouæ Religionis hic ferus pro legitimo fuerit ſufceptus, & huc vſq; non ſine maximis turbis & ſeditionibus forus quamobrem Lutheranus Zuinglium &

Oecolampadium, vt contumaciter veritati reſiſtentes, cenſent biennio poſt horrendo Dei Iudicio è medio ſublatoſeſſe. ſiquidem ipſe Zuinglius, (f) vt cordatum decet Miniſtrum, hafta inter medias cohortes ſtrenue pugnans, quadrageſimo quarto ætatis anno occubuit, vt infra dicetur; & Oecolampadius mæore animum ob repentinum exitum Zuinglij extinctus cum Core & Dathan, cenſetur, ſed de hoc fuſius infra dicetur. Atque hic ille Zuinglius eſt quem Beza magnam Ieſu Chriſti Apoſtolum, ac Lutherus (g) *Sathana diſcipulum* appellat: quorum hic præterea ait, quum *tamquam latro & ſeditioſus alios cogere vellet vt errorem ipſius ſequerentur, iuſto Dei iudicio occiſum ac damnatum eſſe.* (h) Lusherum tamen pro eo precari ſoluit, commenſaliſe eius ſcribit. *Vtinam, dicebat, Deus ei ignoſcat, eumque in æterna gaudia ſuſcipias!* Danæus, *verum Ieſu Chriſti Martyrem, vocat, qui tamquam alter Iudas Machabæus (ſcariores dicere debebas, aiunt Lutheranus) mortem pro patria oppetierit.*

IX. Zuinglio Ioannem Oecolampadium, excucullatum Ordinis S. Brigitiæ monachum, recte ſuccenturiamus. Hic erudiendis Comitibus Palatini liberis primo fuerat præpoſitus (i); deinde parentibus & amicis vehementer vrgentibus, vt monachus fieret, proteſtatus eſt vt diſcipulus ipſius Capito ſcribit) etiam ſexcenta vota fecerit, ſe nullum eorum ſeruaturum, niſi bonum ſibi videatur. Ingreſſum huius monachi videmus, quid exitum miramur? Poſtquam enim annos aliquot in Conuentu degiſſet, abiecto cucullo, vxorem duxit, è qua filium *Eusebium*, & duas filias *Lenen* & *Althean* (nota Apoſtolicam progeniem) ſuſcepit. Ait idem (k) ſe, quum maxime monaſterium relinquere cunctaretur, à *Spiritu S. maxime incitari, atque vt exiret moneri ſoluitum.* Deſerta religione, ad Zuinglium tranſiit; & vt ille Tiguri, ita hic Baſileæ velut Episcopalem ſedem ſibi conſtituit, & veteris Eccleſiæ inſtituta ac ritus partim abrogauit, partim mutauit. Eam ob cauſam Erasmus nouationem hanc ægre ferens, vrbe

R 3 dis.

a Toffa pag. 180. b *Conr. Schluffelb. lib. 4. App. Cal. Theol. c Oecol. in 1ob. cap. 16. pag. 68. Beza lib. de puni. hæret. d Schluffelb. lib. 2. Lanat. fol. 32. e Sebaſt. Franck. in Chron. part. 2. fol. 702. 703. anno 28. f Viſ. Oſual. Myeon. g Tom. 1. Coll. pag. 64. h Sur. Cochl. an. 31. i Pantaleon & Capite in vita Oecolamp. k Epiſt. ad Melanch.*

discessit (a) qui quid de Oecolampadii libro, quo Eucharistiam explicat, se citet à Senatu rogatus, breviter respondit, *Doctum sibi videri, disertum, & bene elaboratum. Pium quoque dicturum fuisse se quidquam pium esse possit, quod Ecclesia consensus repugnat, à quo discere, valde sibi periculosum videri.* sic tum Erasmus; qui tamen non semper ita locutus est. Rogatus ut contra Oecolampadium scriberet (b) se se excusavit; & ad invidiam declinandam, urbem aliquamdiu reliquit. Porro quo ad sententias, idem fere cum Zuinglio sensit Oecolampadius: & ut ille somniis, ita hic coniecturis pro opinionis suae fundamentis utebatur. Sic enim ad Zuinglium scribit, (c) *quantum ex veterum scriptis coniectura assequi possit, verba illa: Hoc est corpus meum, per figuram seu tropum intelligenda: simulque Deum comprecari iubet, virique ut oculos aperiat, ne cum tot hominum periculo incidat in errorem.* Itam, si placet, & salutis vestrae anchoram & spem tam incertis opinionum fluctibus credite. Hæc tunc certitudo est eius doctrina quam illi cœlitus habere se ajunt? En tibi Zuinglium ab una, en Oecolampadium ab altera parte, utrumque novi Evangelii præconem & utrumque doctrinae suae incertum, illum, hic expressis verbis; alterum supra factum, se nescire Spiritus suus Doctor, albus an ater fuisset. Sed & ubi eorum Missio? quis mittens? ubi missionis testimonia? ubi miracula quibus suam illi missionem constituent? (d) Et tamen primus hic Basileensis Episcopus, vel potius, ut à multis Zuinglianus appellatus fuit, tyrannus, (e) ipse docuit eos qui à Deo missos se dicunt, non recipiendos nisi missionem suam miraculis probent & confirment. Præcipuus ex Lutheranis Oecolampadio adversarius fuit Melancthon, qui sententiam eius de Cœna Domini valde impugnavit, (g) missis de conventu Spirensi litteris. Et quamvis Oecolampadius multum deprecaretur, ut inter ipsos privatim controversia hæc desceptaretur, res tamen tota emanavit, sic ut varia doctorum tam de hoc quam de illo iudicia circumferrentur. (h) Narrant ipsi quomodo non vulgari doctrina prædicus vir, Lutheri partibus addictus, Beckheimetus nomine, Oecolampadij de Cœna Domini sententiam impugnandam suscepisset, celeberrimi nominis pictorem Albertum Durerum plurimis contra eundem argumentis usum, ab irato tandem monitum, ne ultra colores iudicium sibi sumeret. Res huiusmodi esse ut pingi non possint. Tum Durerum: *Rekte hoc inquit, Sed & quomodo affirmas, nec dici debet, nec cõ-*

prehendi potest. Huius disputationis Melancthonẽ sæpè in familiari sermone mentionem fecisse narrat Peucerus. Vere, vere Lutherus Angelus Apocalypticus, vel stella de cœlo decidua aperuit puteũ abyssi, quo aperto tam late miræ hominum ineptiæ apparuerunt non minus SS. litteris quam penicillo abutentium! Sed ad Oecolampadium revertamur, qui relicto ad stivã primæ suæ opinionis auctore Carolstadio, ambiguum, (i) præsertim in sententia de Cœna Domini, se ferebat, in disputatione Bernensis ad assecrarum uno propterea desertus, quod eum ita precantẽ exaudisset: *Mi Deus, si opinio nostrã de Cœna Domini vera est, eam defende ac tu propugna.* Hic quidẽ Cellarius fuit, qui particula Si salutem suam periclitari noluit. Sed & in Colloquio Marpurgensi non minus fluctuabat, inter alia Melancthonem interrogans; Annon in his verbis *Hoc est corpus meum*, figura esse possit, ut in illis; *Ioannes est Helias; Petra erat Christus; Ego sum vitis &c.* Ex qua hominis inconstancia factum, ut Christiani aliqui eeteroqui non mali ad Christum in Eucharistia his cogitationibus & verbis uterentur: *O Christe Iesu, si corpus tuũ illic est, ego adoro illud.* Quamvis autem horum duorum, Zuinglij & Oecolampadii Confessio cũ Genevensi in multis non conveniat; Calvini tamen successori (k) utiunque ait Dei omnipotentis manu è faucibus Antichristi (scilicet sua opinione Papæ Rom.) ereptum, ut gladio Evangelij filium perditionis postea cõlauciant & conficerent. En miserum Romanũ Pontificem, duorum Helvetiorum gladio confossum & prostratum! Quam suaves hi homines, cũ somniis suis & stultis imaginationibus sibi placent! Scilicet is cuius potestas cœlitus accepta ad quatuor Mundi cardines sese extendit, iam prostratus iacet, quando multo plures per infinita terrarum spacia diffusa gentes in dies noviter auctoritatem eius reverentur & potestatem agnoscunt, ita ut post Lutherum centies latius regnet quam ante rebellionem eius, ille tamen, in phantasia fatuorum prostratus est, confossum est, nimirum quod in aliqua valle Helvetiorum contemnitur, id ubique sperni autumatur.

X. Tan-

a Oecol. ep. ad Farrell. 11. Maij an. 28. b Opemerus in Chron. an. 28. 29. & seq. c Lib. 3. ep. ad Zuing. d Cur. cõ. hist. fol. 214. an. 3. e Er. s. ad Goclen. f Oecol. in Esai. cap. 23. g Schlüsselburg. l. 1. Theol. Calv. fol. 140. h Luc. Osiand. hist. Eccl. cent. 16. lib. 2. Peucer. hist. de Melanc. pag. 13. & seq. i Schlüsselb. lib. 2. Theol. Calv. fol. 68. k In Iconibus.

X. Tandem post multas inter bellicosos illos Alpium accolas excitaras seditiones ac cædes, Oecolampadius ex hac vita abiit, coram iusto illo iudice eorum quæ docuit ac fecit rationem redditurus. Valde illum Zuinglij cui vitæ tantum mensem superstes fuit, mois afflixisse putatur (a) quam sæpè deplorabat; quem etiam, quamvis pro patria sanguinem effudisset, longe felicitati morte dignum fuisse aiebat. Paulo ante mortem, Ego, aiebat, (b) totus incertus in fide & fluctuans, ab eo, coram Dei tribunali rationem redditurus atque experiturus utrum doctrina mea vera, an falsa fuerit. Heus tu Oecolampadi, non opus est tam procul iudicium veri petere, Habebas Ecclesiam columnam veritatis &c. cur non audisti eam? Amicitia certè, quæ inter ipsum & Zuinglium artificiosa fuit, plus quam conscientia dedisse liquet. Lutherani aiunt, eum Landgrauio aliquando in sermone familiari dixisse, velle se manum sibi abscissam fuisse, prius quam quidquam de hac controuersia esset à se scriptum (c) quod à Petro Plateano, qui sermone huic interfuerat, Luthero postea relatum affirmant. De morte eius diuersa sunt iudicia. (e) Lutherus a diabolo noctu eum in lecto strangulatum ait Bezapeste mortuum scribit. Capito, longo & graui morbo confectum obiisse dicit, quumque amicis quendam ad lectum accedentem vidisset, rogasse: Ecquid nouarum rerum afferret? Illo nihil scire se negante, dixisse: Atqui ego scio. Mox enim in Paradisum ego abibo. Alij contra aiunt, eum exclamasse, iam iam in inferno se futurum. Lindanus in desperatione mortuum auctor est: & alij eiusdem temporis violentas sibi manus inferre conatum esse affirmant.

Ecce tibi tres Sacramentarium hæreseos, quæ magnam Christianæ Reipublicæ partem infecit, primos Auctores. Ea tres diuina si fas est dicere Veritatis præcones. Ea tres eius doctrinæ columnas, quæ non toto biennio in octo diuersas Sectas fuit diuisa, vt ipse Lutherus in quodam Sermone notat. (e) Westphalus nullam doctrinam citius fuisse propagatam, nec maiori conatu & hypocriti defensionem scribit, quam Sacramentarium, non Catholicis modo, sed & Lutheranis tam execrabilem, vt reconciliationis ne minima quidem spes sit. Et Sacramentarij quidem in Germania, Principum in Comitibus decretis, eadem conditione & loco haberi iubentur, quo Anabaptistæ, vt è Sleidano passim videre est. Lutherus ipse dicit, (f) Tres illos doct., inam suam à diabolo accepisse: sequæ qui

alterum pedem iam in sepulchro habeat, hanc ad Dei tribunal gloriam allaturum quod Carolstadium Zuinglium & Oecolampadium, tamquam Sacramenti inimicos condemnari, neque ullam sibi vel verbis, vel litteris vel quacumque alia re cum eis amicitiam futuram, vt Deus iubet. At Zuingliani, Caueat, inquit, Lutherus, ne cum isthoc tam atroci & implicabili animo omnium se hæreticorum caput & ducem constituerit, vt qui nihil commune cum eis habere velit qui solum Iesum Christum profitentur. Porro Zuinglius Carolstadij nomen quodammodo obliuiscerit, & Oecolampadij opera adiutus, è ruinis ipsius suam sectam ædificauit, quæ Zuinglianorum est appellata. Et Lutherus, Peucero teste, (g) relicto Carolstadio, abdomine magis & fastu quam doctrinâ inflato, omnes suas vires contra Zuinglium & Oecolampadium, multo validiores antagonistas, conuertit Zuingliani vero, vt Bullingerus notat, in octo factiones fuerunt diuisi: nimirum in Significatiuos, Tropistas, Energeicos, Arrhabonarios, Adeserarios, Metamorphistas, Iscariotistas, & Neutrales. Mortuum Oecolampadium primum eius Ciuitatis episcopum (sic enim ipsi appellant) Senatus Basileensis magnis honoribus est profectus, (h) erecto, quod adhuc in chæro templi primarij conspicitur, Epitaphio his verbis conscripto: D. IO AN. Oecolampadius, professione Theologus, trium linguarum peritissimus, Auctor Evangelicæ Doctrinæ in hac urbe primus, & templi huius verus Episcopus, vt Doctrina sic vita sanctissima candidissimus, sub breue saxum hoc reconditus iacet. Ridiculum sane in multis epitaphion quid enim? Basilea primum ex Oecolampadio Euangelium audiit & non à B. Pantalo & c. Apostolorum vicinis? & quid illud Templi verus Episcopus? Nugæ, & fania.

Lutherus accepto de Oecolampadij morte nuncio, exclamasse dicitur: Ah te miserum & infortunatū Oecolampadiū! Tu ipse infelicitati tua vases fuisti; quum Deum

a Sim. Gryn. de Oecolamp Mycon. Capito. Pantaleon in prosopograph. b Luth. tom. 6. fol. 84. c Selnæ fol. 36. Forcheimerus in mallo Caluin. st. 9 & 7. Schlusselb. Theo. Cal. lib. 2. fol. 69. Luth. de miss. priu. Et in defen. de Cœn. Dom. Eras. ep. ad Cœcl. Laur. fol. 21. Fran. Cor. lib. 2. d Serm. sup. Sacram. habito anno 1527. Hagen. noa. c Luther ep. ad Brem. Schlussel lib. 4. Append. Brem. adu. Westphal. Beuml. in anal. disp. Inc. And. Histor. de Melanch. fol. 9 seq. g Laur. Sur. com. histor. fol. 214. an. 31. Laur. hist. Sac. fol. 21. f. 1. Hist. de Cœn. Aug.

Deum ultorem tibi imprecatus es, si doctrinam tua falsa esset. Deus tibi ignoscet, si in tali statu es, ut ignoscere tibi possit. Lutherani etiam aiunt, (a) Martinum suum in Marpurgensi Colloquio tam Zuinglio quam Oecolampadio infelicem hunc exitum prædixisse, his fere verbis: *Cavete vobis, domini. Merendum enim est ne priusquam triennium abeat, res in eum statum deducatur, ut vestram fortunam sitis deploraturi.* Sicque evenisse, Zuinglio & Oecolampadio ante illud tempus horribili morte sublaris. Sed hæc factis. Ad Confessionistas iam pergamus. Novum nihilominus Sacramentarium magistram libro VI. producemus, qui tamquam peritior artifex superiorum illorum laboribus sua fornace recoctis, aliam formam induxit.

DE PHILIPPO MELANCHTHONE ne Confessionistarum Patre & auctore.

CAPUT IX.

ARGUMENTUM.

- I. De Philippo Melanchthone, eiusque horoscopo: & inventura.
- II. Melanchthon Augustana Confessionis auctor.
- III. Quantum Melanchthoni Lutherus tribuerit.
- IV. Melanchthon de Septicorum numero.
- V. Post Lutheri mortem sententiam mutat.
- VI. Insimulatur quod Lutheri opera depravavit.
- VII. Confessionistarum Fides, cuius Melanchthon fuit auctor.
- VIII. Eorundem inconstantia.
- IX. Ultima Melanchthonis verba, & obitus.

PHILIPPUS Melanchthon, tertius in hæreticorum exercitu aciei, Confessionistarum videlicet, dux (ut qui Augustanam Confessionem conscripserit) fidus Lutheri Achates & quasi Mercurius Germanorum fuit: ingenio vivido & acri, placidiore paulo & modestiore præditus, & qui valde caveret, ne excessus in ipso notari posset (b) Lutherani Melanchthonem Luthero socium à Deo adiunctum feribunt (c) sed diversis omnino virtutibus ornatum. Non ille tanta quanta Lutherus pugnabat aut disputabat vehementia, sed dulci quadam lenitate tam concertationum eiusmodi asperitatem mitigabat quam Principum diffidia componebat. Nec quisquam ex omnibus qui contra Ecclesiam cornua sustulerant, mi-

nus ambitiosus habebatur; eoque discipulos suos nequanquam Melanchthonianos appellari voluit, quanquam nomine hoc post mortem eius non pauci se iactarint, qui execrabiles postea errores pepererunt. (d) Vultu virtutis quandam speciem & innatam bonitatem præ se ferebat; tanto maiori cum honorum ac recte sentientium periculo (e). Quemadmodum enim auro & pulcherrimis coloribus cariosum sæpe & putridum lignum tegitur: ita hic externa pietatis specie hæreseos suæ sordes velabat, ut etiam ij restantur, qui eum Germaniæ secundum Prophetam faciunt & appellant. Philosophiæ & bonarum litterarum valde peritus existimabatur. (e) ut & Græcæ linguæ, ad cuius professionem è Thuringia, ubi Anno M D XVII. docebat, à Friderico Saxonix Electore VVitebergam fuit vocatus, eo tempore quo Lutherus contra Indulgentias tonare incipiebat, quamvis ille vix adhuc viginti annos natus esset. Tum indissolubili duo hi amicitia nodo, quem neque mors neque opinionum diversitas dissolvit constricti sunt; sic ut nulla sine Philippo Martini statua videretur. Duo hi gemini celebrabantur; tamquam felix illud S. Petri & S. Pauli par. scilicet Germanorum Apostoli: atque ut, quos sibi ipsi tribuunt, titulos eis relinquamus (f) unus Lutherus scilicet, Esaias, alter Hieremias. Sic enim Lutherus scribit: *Ego Esaias sum, Melanchthon Hieremias.* Hunc enim solū, ut ipse Lutheri discipuli fateantur, opinionū suarum moderatorem & arbitrum Lutherus ferre poterat; ut ex horribili illa contra Brasim de Libero arbitrio disputatione apparet. Quæ enim Lutherus cū ipsa recta ratione bellū suscepisse videretur (g) à Melanchthone corrigi se & ad meliorem sensum reduci passus est. Illud non immerito alicui mirū videatur, quomodo animū humanitatē utcumque & litterarū ac Philosophiæ cognitione imbutum, illa opinio subire potuerit, ut de ijs abdicandis & Christiana republica proscribendis cogitavit. Quam enim, ut alibi quoque dictum est, Lutherum magistrum de illo S. Pauli Apostoli, ad Colossenses loco, *Cavete ne à Philosophia decipiāmini,* &c. differentem audivisset, statim Aristoteli ac omnibus bonis literis

a Selnecc. hist. de prog. Aug. Con. fol. 35. i. 3. b Befeld. dissert. 1. Alberus &c. c Schlüsselb. theo. Calu. lib. 2. fol. 1001. d Bez. in Leon. e Sur. hist. com. an. 1500. fol. 340. Io. ach. Camer. dr. in vita Mel. Adamus Sib. Silesius ibid. V. lenb. caus. 7. c. 7. pag. 180. 181. m. 2. Tom. 2. f. 488. f in libell. Germ. vita Lutheri pag. 13. V. lenb. caus. 15. pag. 510.